

Švietimo ir kultūros GD

EIROPAS KOMISIJA

Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų struktūros paaiškinimas

[▶ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture](http://ec.europa.eu/dgs/education_culture)

Europos
kvalifikacijų
sąranga

Europe Direct – tai paslauga, padésianti Jums rasti atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Kai kurie mobiliojo ryšio operatoriai neteikia paslaugos skambinti 00 800 numeriu arba šie skambučiai yra mokami.

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete.
Ji pasiekama per EUROPA serverį (<http://europa.eu>).

Katalogo duomenys pateikiami šio leidinio pabaigoje.

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2008

© Europos Bendrijos, 2008
Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį.

Printed in Belgium

SPAUSDINTA BALTAME POPIERIUJE, BLUKINTAME NENAUDOJANT CHLORO

EUROPOS MOKYMO SI VISĄ GYVENIMĄ KVALIFIKACIJŲ STRUKTŪROS PAAIŠKINIMAS

EUROPOS KOMISIJA
Švietimas ir kultūra

Mokymasis visą gyvenimą: Švietimo ir mokymo politika
Mokymosi visą gyvenimą politikos koordinavimas

EUROPOS MOKYMOŠI VISĄ GYVENIMĄ KVALIFIKACIJŲ STRUKTŪROS PAAIŠKINIMAS

Svarbiausi klausimai ir atsakymai¹

Šis tekstas skirtas politikos formuotojams ir specialistams, dirbantiems EKS įgyvendinimo srityje. Šis tekstas yra pirmasis iš EKS orientacinių dokumentų, kurie bus išleisti įgyvendinant EKS.

EKS

2006 m. rugsėjo mėn. Europos Komisija pateikė pasiūlymą sukurti Europos kvalifikacijų struktūrą. Šioje rekomendacijoje buvo pateikti visuotinės europinės struktūros metmenys, kurių sukūrus būtų galima lengviau palyginti kvalifikacijas ir kvalifikacijų lygmenis, taip skatinant geografinį ir darbo rinkos judumą, o taip pat mokymąsi visą gyvenimą. Struktūros esmę sudaro 8 kvalifikacijos lygmenys, aprašyti pagal mokymosi rezultatus (žinias, gebėjimus ir kompetencijas). Šalims siūloma susieti savo nacionalinius kvalifikacijų lygmenis su neutraliais EKS orientyrais. Europos Parlamentui ir Tarybai patvirtinus EKS (2007 m. gruodžio mėn.), 2008 m. prasidės jos įgyvendinimo procesas. Šalių, nusprendusių prisijungti prie EKS (tai savanoriškas procesas), bus paprašyta tai atlikti dviem etapais. Pirmasis etapas – nacionalinių kvalifikacijų lygmenų susiejimas su EKS nuorodomis – turėtų būti atliktas iki 2010 m. Antrasis – nuorodų į EKS įtraukimas į visus naujus išduodamus pažymėjimus – turėtų būti baigtas iki 2012 m.

EKS. Naujos perspektyvos, naujas požiūris

EKS įkūnija naują požiūrį į Europos bendradarbiavimą kvalifikacijų srityje. Dar niekada nebuvo bandyta sukurti mokymosi rezultatais pagrįstų orientacinių lygmenų ir aprašų, apimančių visas kvalifikacijų formas ir lygmenis. Todėl, norint sėkmingai įgyvendinti EKS, reikia, kad visi su šiuo procesu susiję asmenys aiškiai suprastų:

- Struktūros tikslus ir pagrindines numatytas funkcijas;
- Apibrėžiant struktūrą taikomus principus ir argumentaciją (kaip buvo sudaryti ir kaip turėtų būti skaitomi aprašai);
- Įgyvendinimo reikalavimus (suinteresuotų šalių dalyvavimo, skaidrumo, kokybės užtikrinimo ir kolegų apžvalgų srityse).

Šiame tekste, atsakant į 12 dažniausiai užduodamų klausimų, aiškinami Europos kvalifikacijų struktūros pagrindiniai principai ir argumentacija. Jis skirtas politikos formuotojams ir specialistams, dalyvaujantiems EKS (o taip pat kitų atitinkamų struktūrų ir sprendimų) įgyvendinimo procese nacionaliniu, sektorių ir regioniniu lygmeniu.

Šiame tekste pateikti ir paaiškinti šie klausimai, kuriuos galima skaityti ir atskirai:

1. Kodėl EKS vadinama „metastruktūra“?
2. Pagal kokius principus buvo sudaryti EKS aprašai ir kokia jų formuluočių reikšmė?
3. Ką reiškia „žinios, gebėjimai ir kompetencijos“ ir kodėl vartojami šie terminai?
4. Kodėl nėra daugiau dimensijų, kaip kitose struktūrose?
5. Ar kompetencija nėra bendra visą mokymąsi apimanti sąvoka? Ar EKS nėra kompetencijų struktūra?
6. Ar įmanoma susieti kvalifikaciją su keliais atskirais lygmenimis?
7. Ar kuris nors aprašų lentelės stulpelis svarbesnis už kitus?
8. Ar EKS reikia įsivaizduoti kaip laiptus? Ar, norint pasiekti tam tikro lygio kvalifikaciją, reikia įveikti visas žemesnes pakopas?
9. Ar EKS aprašus galima naudoti nacionalinėse kvalifikacijų struktūrose?
10. Kodėl į EKS neįtrauktos tam tikros pagrindinės kompetencijos, pvz., „mokėjimas mokyti“?
11. Ar galima pagal EKS klasifikuoti švietimo programas ir profesijas?

¹ Šio teksto autoriai yra Jörg Markowitsch, Karin Luomi-Messerer ir Sonja Lengauer iš Vienos „3s Research Laboratory“ ir Jens Bjornavold iš Europos profesinio mokymo plėtros centro „Cedefop“. Prie šio teksto darbais ir komentarais taip pat prisidėjo Michael Graham, Georg Hanf ir Mike Coles.

12. Kas bendro tarp EKS ir Europos aukštojo mokslo erdvės struktūros?

1. Kodėl EKS vadinama „metastruktūra“?

EKS buvo sukurta kaip įvairių Europos kvalifikacijų sistemų ir struktūrų orientyras. Ji buvo sudaryta atsižvelgiant į nacionalinių sistemų įvairovę ir palengvina skirtingų šalių kvalifikacijų interpretavimą bei palyginimą. Šia prasme EKS yra struktūroms ir (arba) sistemoms skirta struktūra, todėl ją galima apibrėžti kaip „metastruktūrą“. (Kvalifikacijų struktūrai galima įsivaizduoti kaip dalį kvalifikacijų sistemos, kurioje kvalifikacijų lygmenys aiškiai aprašyti vieninga hierarchija.)

Ši metastruktūra suteikia galimybę susieti iš numanomų lygmenų sudarytas kvalifikacijų sistemas arba (ir) nacionalines ir sektorių kvalifikacijų struktūras. Tikimasi, kad įgyvendinant EKS visos šalys per savo nacionalines kvalifikacijų struktūras arba numanomus nacionalinių kvalifikacijų sistemų lygmenis nuorodomis susies nacionalines kvalifikacijas (diplomas, atestatus arba pažymėjimus) su aštuoniais EKS lygmenimis. Tai reiškia, kad pirmajame etape bus pateikiamos nacionalinių kvalifikacijų struktūrų arba kvalifikacijų sistemų dalių lygmenų nuorodos į EKS lygmenis. Ilgalaikėje perspektyvoje visos Europoje suteikiamos kvalifikacijos turėtų būti susietos su EKS.

Konkrečių nacionalinių kvalifikacijų pavyzdžiai galėtų būti Vokietijos „konditerio magistro diplomai“ arba Prancūzijos „baccalauréat technologique“.

Nacionalinės kvalifikacijų struktūros lygmuo yra, pavyzdžiui, Škotijos kreditų ir kvalifikacijų struktūros (SCQF) „National Clusters at Access Level 2“ arba Airijos „Junior Certificate at Level 3“.

Nacionalinės kvalifikacijų sistemos dalies pavyzdys galėtų būti Austrijos „vidurinių techninių ir profesinių mokyklų“ teikiamos kvalifikacijos arba Vengrijos aukštojo mokslo sistemoje veikiančių „koledžių (főiskola)“ teikiamos kvalifikacijos.

Kitų tarptautinių struktūrų pavyzdžiai galėtų būti „Europos e. kompetencijos struktūra“, tarptautinė

sektorių struktūra, arba „Karibų profesinės kvalifikacijos (CVQ)“.

2. Pagal kokius principus buvo sudaryti EKS aprašai ir kokia jų formuluočių reikšmė?

Aprašai buvo sudaryti taip, kad apimtų visus mokymosi rezultatus, nepriklausomai nuo mokymosi ar institucijų sąlygų: nuo pradinio švietimo, vidurinės mokyklos ir ne kvalifikuotos darbo jėgos lygmenų iki daktaro ir aukštesniojo profesinio lygmens. Jie apima darbą ir studijas, akademinę ir profesinio mokymo aplinką ir besitęsiantį švietimą arba mokymą, t. y. visas formalias ir neformalias mokymosi bei savišvietos formas.

Be to, aprašai atspindi tiek specializacijas, tiek universalumą. Todėl pasiektas aukštesnis lygmuo nebūtinai reiškia, kad reikiami gebėjimai ir žinios bus labiau specializuoti, nors taip gali būti daugeliu akademinų ir tyrimų atvejų. Pereinant iš žemesnio į aukštesnį lygmenį, kai kuriais studijų arba darbo atvejais galima įgyti universalumo.

Aprašai buvo sudaryti siekiant pakankamai aiškiai atskirti žemesnio lygmens aprašus nuo aukštesnio lygmens aprašų ir atskleisti aiškią pažangą pokyčio dimensijose (pvz., žinių sudėtingumo, taip pat žr. 8-ąjį klausimą) lyginant su ankstesniu lygmeniu. Kiekvienas lygmuo pratęsia ir apima žemesnius lygmenis. Tačiau, siekiant sukurti kuo aiškesnę lentelę ir tekstą, vengiama pakartojimų, todėl atitinkamų ankstesnių lygmenų aprašai įtraukiami numanomai.

Tuo pačiu, siekiant išsaugoti nuoseklumą ir diskretumą, lygmenims apibūdinti vartojami raktažodžiai (pvz., „faktinės ir teorinės žinios“ palyginus su žemesniųjų lygmenų „pradinėmis žiniomis“ arba aukštesniųjų lygmenų „specializuotomis žiniomis“, arba į 4-ąjį ir 5-ąjį lygmenis įtraukta kitų asmenų darbo ar mokymosi veiklos „priežiūra“, kuri neaktuali žemesniuose lygmenyse). Šie raktažodžiai gali būti vartojami kaip ribinių lygmenų rodikliai. Todėl, norint visiškai suprasti kurį nors lygmenį, reikia jį skaityti „horizontaliai ir vertikalčiai“, atsižvelgiant į žemesnius ir aukštesnius lygmenis (taip pat žr. 7-ąjį klausimą).

Kiti aprašų formulavimo kriterijai: vartoti tik teiginius, vengti žargono, vartoti aiškias ir konkrečias formuluotes (pvz., vengti tokių posakių kaip „atitinkamas“), bet tuo pačiu stengtis vartoti kuo paprastesnes ir bendresnes išraiškas. Todėl esamos EKS lentelės aprašai yra sąmoningai apibendrinti, pvz., lyginant su ankstesnėmis versijomis (taip pat žr. 1-ąjį ir 9-ąjį klausimus). Stulpelių pavadinimai buvo pragmatiškai sudaryti iš paprastų ir suprantamų žodžių, o ne iš galimai tikslesnių mažos specialistų grupės vartojamų techninių terminų (taip pat žr. 3-įjį klausimą).

3. Ką reiškia „žinios, gebėjimai ir kompetencijos“ ir kodėl vartojami šie terminai?

Galima skirtingai sisteminti ir klasifikuoti mokymosi proceso rezultatus. Po įvairių šalių techninių specialistų, dalyvaujančių EKS kūrimo procese, diskusijų buvo sutarta formuoti struktūrą atskiriant žinias, gebėjimus ir kompetencijas (ŽGK), nes tai labiausiai paplitęs mokymosi rezultatų klasifikavimo būdas.

Neabejotinai, ši klasifikacija buvo sukurta pagal kitas labai panašias klasifikacijas ir su jomis susieta. Pavyzdžiui, Prancūzijoje, išskiriami *savoir, savoir-faire* ir *savoir-être*, vokiškai kalbančiose šalyse įprastas skirstymas į *Fachkompetenz, Methodenkompetenz, Personalkompetenz* ir *Sozialkompetenz*, o anglakalbių šalyse mokymosi rezultatai tradiciškai klasifikuojami į *cognitive competence, functional competence* ir *social competence*.

Todėl EKS skirstymas į žinias, gebėjimus ir kompetencijas gali būti laikomas pragmatišku tarpiniu variantu tarp įvairių plačiai paplitusių traktuočių ir neįpareigoja šalių naudoti tokią pačią klasifikaciją. Atsižvelgiant į konkrečias tradicijas ir poreikius, nacionalinėse ir sektorių struktūrose arba sistemose gali prireikti kitokių klasifikacijos būdų (taip pat žr. 4-ąjį ir 9-ąjį klausimus).

Skirstant mokymosi rezultatus į žinias, gebėjimus ir kompetencijas, lengviau aiškiai suformuluoti aprašus ir suklasifikuoti kvalifikacijų lygmenis. Vis dėlto, šios trys kategorijos (ŽGK) neturėtų būti skaitomos atskirai

viena nuo kitos, o suprantamos kartu. Taigi, norint suprasti kurio nors vieno lygmens apibūdinimą, būtina skaityti ir „horizontaliai“ (taip pat žr. 6-ąjį klausimą). Tarp kategorijų gali būti panašumų (pvz., stulpelyje „Kompetencija“ įrašyti tam tikri gebėjimai, o stulpelyje „Gebėjimai“ rasite tam tikros formų žinių), bet tai normalu.

4. Į kitas kvalifikacijų struktūras įtrauktos ne tik žinios, gebėjimai ir kompetencijos, bet ir daugiau arba kitokių kategorijų arba dimensijų. Ar apskritai galima palyginti kvalifikacijų struktūras su kitokiomis dimensijomis?

Nacionalinėse, regioninėse arba sektorių kvalifikacijų struktūrose, aprašai gali būti pritaikyti prie jų atitinkamų siekių ir tikslų (pvz., konkrečios šalies arba sektoriaus poreikių). Todėl nėra bendro ar vienintelio būdo naudoti aprašus – kiekvienu atveju tai galima atlikti vis kitaip.

Pavyzdžiui, Škotijos struktūroje išskiriamos „žinios ir supratimas“, „praktika kaip taikomosios žinios ir supratimas“, „bendrieji pažintiniai gebėjimai“, „bendravimas, IKT gebėjimai ir gebėjimas skaičiuoti“ ir „savarankiškumas, atskaitomybė ir darbas su kitais žmonėmis“. Airijoje naudojamos tokios kategorijos: „žinių platumas“, „žinių pobūdis, praktinių žinių ir gebėjimų sritis“, „praktinių žinių ir gebėjimų atrankumas“, „kompetencijos aplinkybės“, „kompetencijos vaidmuo“, „mokėjimo mokyti kompetencija“ ir „įžvalgumas (kompetencija)“.

Kuriant EKS buvo siekiama sudaryti kuo paprastesnę klasifikaciją iš kuo mažiau sudedamųjų dalių (taip pat žr. 3-įjį klausimą). Galima teigti, kad EKS orientuota į svarbiausius ir esminius aspektus. EKS aprašus lengviau interpretuoti dėl to, kad jie suformuluoti atsižvelgiant į labai panašius jau egzistuojančių kvalifikacijos struktūrų aprašus, ir dėl bendro jų pobūdžio, galimybės palyginti, lokalizuoti ir susieti kvalifikacijas.

5. Sakoma, kad EKS turėtų būti ne kvalifikacijų, o kompetencijų struktūra. Kai kas netgi išskėlė mintį, kad terminas „kompetencijos“ galėtų būti tinkamas visai šiai lentelei apibūdinti. Ar tai tiesa ir ką tai reiškia?

EKS yra (meta)kvalifikacijų, o ne kompetencijų struktūra, nes ją naudojant galima klasifikuoti kvalifikacijų lygmenis ir sistemas. Ji neskirta individualioms kompetencijoms klasifikuoti. Tai mokymosi rezultatais pagrįsta struktūra, kurios aprašais apibūdinamos visos mokymosi rezultatų formos. Klaidingas manymas, kad EKS yra kompetencijų struktūra, atsirado dėl to, kad mokymosi rezultatai suformuluoti kaip teiginiai apie tai, ką besimokantieji geba padaryti, todėl jose pateikiamas tam tikras „kompetencijos orientavimas“. EKS taip pat, kiek įmanoma, nėra kompetencijų struktūra, nes mokymosi rezultatai gali būti, pavyzdžiui, žinios be jokių atitinkamų kompetencijų ar gebėjimų.

Todėl mokymosi rezultatai visada apima kompetencijas, bet ne atvirkščiai. Taigi kompetencijos nėra tinkamas visaapimantis šios lentelės terminas. Tiksliau, EKS turėtų būti vadinama „mokymosi rezultatais pagrįsta kvalifikacijų struktūra“.

6. Nacionalinės kvalifikacijų sistemos dalis puikiai tinka viename iš trijų stulpelių viename lygmenyje, bet pagal kitą dimensiją ji labiau tiktų kitam lygmeniui. Ar galima vieną ir tą pačią kvalifikacijų grupę susieti su skirtingais lygmenimis?

Ne, nes EKS nėra sistema, pagal kurią kvalifikacijos skirstomos pagal skirtingas dimensijas. Kitaip sakant, EKS lentelės negalima skaityti atskirais stulpeliais. Skaitant informaciją apie kurį nors lygmenį, reikia perskaityti visą eilutę (visus tris stulpelius), turint omenyje dar ir tai, kad kiekvieno lygmens aprašai numanomi apima žemesniųjų lygmenų mokymosi rezultatus. Taigi, norint visiškai suprasti konkretų lygmenį, reikia jį skaityti kartu su ankstesniais lygmenimis (taip pat žr. 2-ąjį ir 3-įjį klausimus).

Europoje yra daug išsamių kvalifikacijų sistemų ir skirtingų kvalifikacijų, todėl gana dažnai nacionalinių kvalifikacijų sistemų dalys (kvalifikacijų grupės)

viename stulpelyje tiks viename lygmenyje, o kitame stulpelyje – kitame lygmenyje. Priklausomai nuo reikiamų žinių sudėtingumo ar gebėjimų srities, kvalifikacijos gali labai skirtis, bet jas gali būti vienodai sunku pasiekti.

Pavyzdžiui, Prancūzijos „Le baccalauréat général“ arba Anglijos, Velso ir Šiaurės Airijos „General Certificate of Secondary Education (GCSE)“ gauti reikia daugiau teorinių ir faktinių žinių, bet mažiau praktinių gebėjimų, tuo tarpu Vokietijoje arba Austrijoje baigiamajam amatininko egzaminui išlaikyti reikia daugiau konkrečios srities praktinių gebėjimų ir mažiau teorinių žinių.

Kadangi EKS aprašai lentelėje pateikti trim stulpeliais, turėtų būti lengviau suprasti EKS struktūrą ir kvalifikacijų priskyrimą. Jei dėl lentelės formato gaunate prieštarigus rezultatus, stulpelius reikėtų vertinti kaip antraeilės reikšmės. O tai reiškia, kad reikia paprasčiausiai skaityti visą eilutę (žinias, gebėjimus ir kompetencijas) ir bendrai vertinti, kuriame lygmenyje kvalifikacijų grupė tinka labiausiai. Taip skaitydami aprašus, galėsite lengviau nustatyti konkrečios kvalifikacijos „gravitacijos centrą“ ir nuspręsti, kur ją patalpinti EKS. Tai reiškia, kad dėl kvalifikacijų įvairovės nacionaliniu ir sektorių lygiu tobulas ar absoliutus atitikimas EKS lygmenims neįmanomas, todėl vietoje to reikia taikyti geriausio atitikmens principą.

7. Ar kuris nors aprašų lentelės stulpelis svarbesnis už kitus?

Esamos kvalifikacijos gali žymiai skirtis priklausomai nuo jų orientacijos į žinias, gebėjimus arba kompetencijas. Pvz., akademinės kvalifikacijos gali būti labiau pagrįstos žiniomis, o tam tikros profesinės kvalifikacijos – gebėjimais ir kompetencijomis. Priskiriant kvalifikacijas, trys EKS dimensijos turėtų padėti atpažinti šiuos skirtumus. EKS jokia būdu nesiekia remti ar nuvertinti kurių nors kvalifikacijų tipų, jos tikslas yra būti neutraliu visų įvairių kvalifikacijų orientyru. Svarbus pamatinis EKS tikslas yra skatinti vienodą pagarbą akademinio, profesinio ir aukštojo mokymo keliams, o taip pat pradiniam bei tolimesniam švietimui. Šia prasme visos lentelės dimensijos yra vienodos vertės.

Kvalifikacija gali viename stulpelyje puikiai tikti tam tikrame lygmenyje, bet kitame stulpelyje iš pirmo žvilgsnio labiau tikti kitame lygmenyje (taip pat žr. 3-įjį klausimą). Todėl – arba dėl to, kad stulpelis „Žinios“ yra prieš stulpelį „Gebėjimai“ – gali kilti klausimas, ar kuris nors stulpelis yra svarbesnis už kitus. Ne, taip nėra. Visos dimensijos vienodai svarbios ir stulpelių tvarka neturi jokios reikšmės (taip pat žr. 6-ąjį klausimą).

8. Ar EKS reikia įsivaizduoti kaip laiptus? Ar, norint pasiekti tam tikro lygio kvalifikaciją, reikia įveikti visas žemesnes pakopas? Jei taip, kodėl laiptai baigiasi aštuntąja pakopa, nors EKS yra mokymosi visą gyvenimą struktūra? Ar galima įgyti skirtingų lygmenų kvalifikacijas, ar atsižvelgiama tik į aukščiausiąją?

EKS yra laiptai ta prasme, kad nuo 1-ojo iki 8-ojo lygmens mokymasis tampa vis sudėtingesnis ir iš besimokančiojo ar darbuotojo reikalaujama vis daugiau. Nuo 1-ojo iki 8-ojo lygmens augimas pasireiškia šiomis prasmėmis:

- žinių ir supratimo sudėtingumu ir gilumu,
- reikiamos pagalbos ir nurodymų laipsniu,
- reikiamos integracijos, savarankiškumo ir kūrybiškumo laipsniu,
- praktinio taikymo sudėtingumu ir srities platumu,
- skaidrumu ir aplinkybių dinamiškumo laipsniu.

Šis sąrašas toli gražu nėra išsamus, nes yra daug svarbių mokymosi dimensijų, kurių dalies mes galbūt net nežinome. Juo tiesiog apibrėžti žodžiai „didėjantys reikalavimai besimokantiejiems ir darbuotojams“.

EKS kaip laiptų su 8 pakopomis vaizdinys nereiškia, kad tokį patį lygmenų skaičių reikia išskirti visose nacionalinėse aplinkybėse, srityse, sektoriuose ir sferose. Nacionalinėse kvalifikacijų sistemose arba struktūrose lygmenų gali būti daugiau arba mažiau. Kai kuriose srityse, sektoriuose ar sferose gali apskritai nebūti aukštesniojo lygmens kvalifikacijų. Kitose gali nebūti žemesniojo lygmens kvalifikacijų arba gali būti aukštesnių nei 8-ojo lygmens kvalifikacijų. EKS nebeskirstomos 8-ojo ir aukštesniojo lygmens kvalifikacijos.

Pavyzdžiui, vargu ar farmacijos srityje egzistuoja žemiausiojo lygmens kvalifikacijos, ir taip pat mažai tikėtina, kad yra aukšto lygmens namų tvarkymo ir valymo kvalifikacijų (nors gali būti ir išimčių).

Daugelyje šalių magistro laipsnis bus priskiriamas lygmeniui, atitinkančiam 8-ąjį EKS lygmenį, bet kai kuriose šalyse egzistuoja tolesnės universitetinės mokslo daktaro formaliosios kvalifikacijos, tokios kaip „habilitacija“ vokiškai kalbančiose šalyse. Kitas pavyzdys iš apskaitos srities: daugelyje šalių norint gauti valstybinio sektoriaus finansų apskaitininko sertifikatą, reikia ne tik universitetinio laipsnio, bet ir įgyti 5–10 metų patirtį bei išlaikyti papildomus egzaminus.

EKS skirta ne tiesiogiai dokumentuoti individualų mokymosi procesą, o – pirmajame etape – suteikti galimybes perkelti kvalifikacijas iš vienos nacionalinės aplinkos į kitą ir – ilgalaikėje perspektyvoje – sukurti orientacinę priemonę visoms Europoje teikiamoms kvalifikacijoms lyginti. Tačiau EKS kvalifikacijų lygmenys visiškai nereiškia, kad kvalifikacijas būtina įgyti EKS lygmenų išdėstymo tvarka:

Pavyzdžiui: amatininko atestatas susietas su, pvz., 3-uoju lygmeniu. Po kelių metų darbo patirties ir tolesnių mokymų įmonėje amatininkas nori tęsti studijas universitete (pvz., 5-asis lygmuo). Pagal šias konkrečias nacionalines taisykles, savarankiškai įgyti gebėjimai ir kompetencijos pripažįstami kaip 4-ojo lygmens stojimo kvalifikacija. Sėkmingai užbaigęs aukštojo mokslo programą, šis asmuo gauna 5-ojo lygmens kvalifikaciją. Taigi jis turės 3-iojo ir 5-ojo, lygmens formalias kvalifikacijas. Atrodys, lyg jis būtų praleidęs 4-ąjį lygmenį. Bet iš tiesų studijų pradžioje jis jau turi 4-ąjam lygmeniui reikiamas žinias, gebėjimus ir kompetenciją, nes tai įtraukta į stojimo sąlygas, nors jokia formali kvalifikacija ir nebuvo suteikta.

Per savo gyvenimą besimokantieji dažniausiai pereis iš žemesnio į aukštesnį lygmenį, bet galima įgyti ir dvi skirtingas to paties lygmens kvalifikacijas arba pereiti nuo aukštesniojo prie žemesniojo lygmens kvalifikacijos, jei mokomasi pagal kitokią programą ir įgyjami nauji gebėjimai.

Pavyzdžiui, inžinerijos daktaras nutaria tęsti studijas kitoje, tarkime, ekonomikos, srityje, kur jam bus suteikta žemesnio lygmens kvalifikacija.

Žmonės gali įgyti naujas žemesnio nei turimo lygmens kvalifikacijas dėl įvairiausių gyvenimo aplinkybių, tokių kaip ligos, naujos interesų sritys, pomėgiai ar bedarbystė. Pavyzdžiui, turėdamas IT specialisto kvalifikaciją ir dirbdamas šioje srityje, asmuo gali norėti, tarkime, papildomai įgyti kvalifikaciją laisvalaikio verslo srityje (pvz., gido ar slidinėjimo instruktoriaus). Ši antroji kvalifikacija taip pat gali atitikti žemesnį nei pirmosios kvalifikacijos lygmenį.

9. Ar EKS aprašus galima naudoti nacionalinėse kvalifikacijų struktūrose (NKS)?

Priklausomai nuo aplinkybių (tarptautinio, nacionalinio, regioninio ar sektorių palyginimo) kvalifikacijų struktūrų tikslai gali skirtis, todėl skirtingos bus ir pačios struktūros. EKS sukurta kaip metastruktūra (žr. 1-ąjį klausimą) ir dėl to joje naudojami bendresni aprašai, nei daugelyje nacionalinių, regioninių ar sektorių struktūrų.

EKS aprašai nėra skirti pakeisti kitų kvalifikacijų struktūrų aprašų. Bet, savaime aišku, šių kitų aprašų sandarą ir lygmenų skaičių galima suderinti su EKS. Tai reiškia, kad EKS aprašų nereikėtų naudoti kaip griežto plano kitoms struktūroms kurti, neatsižvelgiant į atitinkamus jų poreikius. Tačiau EKS aprašai gali būti naudojami kaip šio proceso atspirties taškas, ir prireikus juos galima keisti, papildyti ir t. t.

Suderinimo su EKS pavyzdžiu galėtų būti Maltoje arba Lietuvoje kuriamos NKS, apimančios aštuonis lygmenis. Maltoje kuriamoje NKS netgi taikoma panaši į EKS sandara, nustatant kvalifikacijos lygmenis pagal žinias, gebėjimus ir kompetencijas.

10. Kodėl EKS nepaminėtos kai kurios kompetencijos, tokios kaip pagrindinės kompetencijos ir metakompetencijos (pvz., tvarios plėtros supratimas, mokėjimas mokytis ar etinės kompetencijos)?

EKS nėra formuluočių apie konkretų mokymosi rezultatų turinį. Tai, kas vienoje šalyje ar visuomenėje šiuo metu yra ar ateityje bus laikoma svarbiausiomis kompetencijomis (pvz., užsienio kalbų mokėjimas, mokėjimas bendrauti, verslo kompetencija ar kultūros kompetencija), gali skirtis kitose šalyse ir visuomenėse, o taip pat keistis laikui bėgant. EKS nenurodytos jokios konkrečios kompetencijos, bet ji gali skirtinguose lygmenyse apimti visas skirtingas svarbiausių kompetencijų kategorijas. Be to, yra kitokių, bendresnių, kompetencijų, tokių kaip „mokėjimas mokytis“ arba „etinė kompetencija“, kurios konkrečiai neįtrauktos į EKS. Šios savybės, dažnai vadinamos metakompetencijomis, nebuvo įtrauktos, nes jos negali egzistuoti nepriklausomai nuo kitų žinių, gebėjimų ir kompetencijų. Todėl jos nebuvo įterptos atskira dimensija ir turėtų būti laikomos sudėtine žinių, gebėjimų ir kompetencijų dalimi. Pavyzdžiui, mokėjimas mokytis vaidina svarbų vaidmenį įgyjant teorines ir faktines žinias, o etinė kompetencija svarbi lavinant savarankiškumą ir atsakomybę.

11. Ar galima pagal EKS klasifikuoti švietimo programas ir profesijas?

EKS buvo sukurta siekiant suklasifikuoti ne švietimo programas ar profesijas, o kvalifikacijų sistemas ir struktūras. EKS lygmenys neatspindi dalyvavimo kokioje nors konkrečioje švietimo programoje ar kompetencijų, kurių reikia tam tikroms užduotims ar darbui atlikti. Žinoma, kvalifikacijos yra susijusios su švietimu ir mokymu, o taip pat su profesijomis, todėl šie elementai EKS labai svarbūs. Specialiai švietimui ir profesijoms klasifikuoti buvo sukurtos ISCED (Tarptautinis švietimo klasifikacijos standartas) ir ISCO (Tarptautinis profesijų klasifikacijos standartas) klasifikacijos. EKS tik iš dalies susijusi su švietimo programų hierarchija (pvz., EKS aukštesniojo lygmens kvalifikacija greičiausiai atitiks aukštesnįjį ISCED lygmenį) ir profesijų hierarchija (pvz., labai tikėtina, kad EKS žemesniojo lygmens kvalifikacija atitiks žemesnįjį ISCO gebėjimų lygmenį). Tačiau EKS

orientuota į mokymosi rezultatus žinių, gebėjimų ir kompetencijų forma ir tai vertinama nepriklausomai nuo švietimo programų ar profesijų.

Todėl EKS yra nauja priemonė, suteikianti galimybę suderinti švietimo ir profesijų sistemas, ir tam tikra prasme sujungia ISCED ir ISCO.

12. Kas bendro tarp EKS ir Europos aukštojo mokslo erdvės struktūros?

Europiniu lygiu kvalifikacijų struktūrų kūrimas prasidėjo nuo vieno švietimo sektoriaus kvalifikacijų struktūros: 1999 m. buvo suformuota Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų struktūra (QF-EHEA) (Bolonijos deklaracija; Dublino aprašai buvo patvirtinti 2005 m.), o 2005 m. buvo pradėta kurti EKS. Abi struktūros akivaizdžiai turi panašumų ir kai kuriose srityse iš dalies sutampa: jos abi yra metastruktūros, apima plačią mokymosi sritį ir buvo sukurtos siekiant Europoje padidinti kvalifikacijų skaidrumą. Abi struktūros susijusios su kokybės užtikrinimu, o lygmenims nustatyti jose naudojamas „geriausias atitiktis“ principas. Taip pat jos abi aiškiai siekia remti mokymąsi visą gyvenimą ir darbo judumą.

Nepaisant šių akivaizdžių struktūrų panašumų, jų tiksluose ir naudojamuose aprašuose galima rasti ir skirtumų. QF-EHEA siekis – suderinti sistemas, o EKS tikslas yra jas susieti: vienas pagrindinių Bolonijos proceso tikslų yra suderinti Europos aukštojo mokslo sistemas diegiant bendras laipsnių struktūras (trijų pakopų laipsnių sistemą). Tuo tarpu EKS nėra skirta kvalifikacijoms ar kvalifikacijos sistemų dalims suderinti, ji sukurta kaip perkėlimo mechanizmas kvalifikacijoms susieti ir skirtingų sistemų aiškumui padidinti.

Norint susieti šias dvi metastruktūras, buvo užtikrintas EKS dokumento suderinamumas su EQ-EHEA. Aukštesnieji EKS lygmenys buvo suformuluoti tiesiogiai pagal EHEA aprašus, pirmiausia siekiant išvengti dviejų atskirų struktūrų sukūrimo. Todėl konkrečių EKS lygmenų mokymosi rezultatai atitinka QF-EHEA pakopų aprašus. Šis atitikimas visiškai akivaizdus 5–8 lygmenyse. Todėl priimta, kad atitinkami QF-EHEA pakopų aprašai, sukurti Jungtinės kokybės užtikrinimo

iniciatyvos Bolonijos proceso metu, yra suderinami su EKS 5–8 lygmenų aprašais. Nors naudojami skirtingi aprašai, abi struktūras sieja bendras požiūris į žinių, gebėjimų (taikymo) ir profesinės elgsenos tobulėjimo dimensijas.

Tačiau kadangi EKS yra plati struktūra, siekianti apimti skirtingas mokymosi formas (ne tik aukštąjį mokslą, bet ir labiau profesines kvalifikacijas), jos aprašai yra platesni, bendresni ir turi apimti daugiau, nei Dublino aprašai, kuriais apibrėžiami QF-EHEA lygmenys. Tai reiškia, kad lygmenis galima laikyti lygiaverčiais, nors lygmenų aprašai ir nėra identiški. Dėl to EKS 5–8 lygmenys gali būti suderinami ne tik su kvalifikacijos laipsniais, formaliai įgytais studijuojant aukštojo mokslo institucijose, bet ir su profesinėmis kvalifikacijomis, gautomis mokantis formaliai, neformaliai ir savarankiškai.

QF-EHEA struktūroje mokymosi rezultatai suprantami kaip apibūdinimas to, ką besimokantysis turėtų žinoti, suprasti ir mokėti daryti, užbaigęs atitinkamą pakopą. Dublino aprašai paremti šiomis penkiomis dimensijomis: „žinios ir supratimas“, „žinių ir supratimo taikymas“, „sprendimų priėmimas“, „bendravimas“ ir „mokymosi gebėjimai“. EKS žinių ir gebėjimų dimensijos apima pirmąsias tris aukščiau paminėtas dimensijas, bet tiesiogiai neįvardija tokių pagrindinių kompetencijų, kaip bendravimas, arba metakompetencijų, tokių kaip mokėjimas mokytis. Jas iš dalies neatskiriamai apima visi trys stulpeliai, bet labiausiai jos išreikštos kompetencijų stulpelyje (taip pat žr. 10-ąją klausimą).

Nors EKS lygmenis apibrėžiantys aprašai ir Dublino aprašai skiriasi, EKS lygmenų aprašai visiškai apima Bolonijos aprašus ir dėl to yra su jais suderinami.

Pavyzdžiui, EKS 7-ojo lygmens mokymosi rezultatai, be kita ko, apima „specializuotus uždavinių sprendimo gebėjimus, reikalingus tyrimų ir (arba) inovacijų srityje, siekiant sukurti naujas žinias ir procesus bei sujungti skirtingų sričių žinias.“ Atitinkamai, QF-EHEA antrosios pakopos apraše paminėtas „originalumas kuriant ir (arba) taikant idėjas, dažniausiai tyrimų srityje.“ Taip pat EKS

8-ojo lygmens mokymosi rezultatai apima „tvirtą kompetenciją, inovacijas, savarankiškumą, mokslinį ir profesinį sąžiningumą ir tvarų įsipareigojimą kurti naujas idėjas arba procesus darbo arba studijų srityje, įskaitant tyrimus“, o trečiosios QF-EHEA pakopos apraše minimas „įsipareigojimas atlikti originalius žinių ribas plečiančius tyrimus, sukuriant reikšmingų tyrimo dokumentų rinkinį, kurio dalys vertos nacionalinės arba tarptautinės rekomenduotos publikacijos“ ir sugebėjimas „krytiškai analizuoti, vertinti ir sintetinti naujas ir sudėtingas idėjas.“

Europos Komisija

Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų struktūros paaiškinimas

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras

2008 — 10 p. — 29,7 X 21 cm

KAIP ĮSIGYTI ES LEIDINIŲ?

Parduodamų Leidinių biuro leidinių galima rasti EU Bookshop adresu:
<http://bookshop.europa.eu>. Ten galima pateikti užsakymą pasirinktam pardavimo biurui.
Norėdami gauti mūsų pardavimo biurų visame pasaulyje sąrašą,
kreipkitės faksu (352) 2929 42758.

